

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Casparis Ziegleri De Episcopis eorumq[ue] juribus,
privilegiis, & vivendi ratione, Liber Commentarius**

Ziegler, Kaspar

Norimbergæ, 1686

VI. De prudentiâ Episcopo necessariâ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61543](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61543)

CAP. VI.

De prudentia Episcopi.

I.

Prudentem oportet esse Episcopum, inquit Apostolus 1. *Tim. III, 2.* *σώφρονα.* Quod vocabulum, etsi diversimodè explicetur per interpretes, placet tamen id nunc cum Vulgatâ de prudentiâ Ecclesiasticâ accipere, quâ scilicet optimè iudicat Episcopus, quid Ecclesiæ suæ & singulis in eâ membris conducatur, quâve ratione quod bonum est, conservari, quod corruptum, emendari, quodque damnosum, rejici & expelli facile queat. Sicut autem ex morali doctrinâ constat, sine prudentiâ nullam omninò virtutem moralem consistere posse, & nec ipsam etiam prudentiam sine virtute morali: ita certum est, etiam in Ecclesiâ prudentiam Episcopi plurimas alias virtutes sibi conjunctas habere debere, non tantum ut ipse earum complexu exemplum præbeat, quod sequantur subjecti, quisque pro suâ conditione, sed ut ipse etiam iudicare queat, quâ ratione salus Ecclesiæ suæ spiritualis promoveri commodè queat. Iudicium autem tale, præsertim, quale exigitur, confirmatum, consistere nullo modo potest cum voluntate & appetitu nondum satis subactis, & in virtutibus reliquis exercitato, sed necesse est, ut concurrant omnia, quæ ad salutem propositam obtinendum facere queant.

II. Episcopo res est cum diversi generis hominibus, cum principibus, cum persecutoribus, cum hæreticis, cum obfessis, cum facinorosis, & emendationem omnem respicientibus, cum desperantibus, cum pœnitentibus, cum aliis pluribus variè in conscientiâ suâ afflictis, quos omnes eodem modo tractare, & eandem omnibus applicare medicinam, ipsa sana ratio prohibet. Jubet Paulus 2. *Timoth. II, 15.* *ἁπλοῦς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας,* rectè tractare verbum veritatis, juxta singulorum, uti glossa interlinearis explicat, competentiam, & secundum uniuscujusque qualitatem vera & audientibus utilia proponere, sapientibus altiora, parvulis lac & planiora distribuere, diligenter spectare, quid ferat auditorum captus, & naturalis cujusque dispositio. In his talibus exemplum præbuit ipse Apostolus, dum ad Corinthios suos 1. *ep. III, 1.* scribit: *Et ego fratres nō potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquā parvulus in Christo: Lac vobis potius dedi, non escam, nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis.* Et ad *Hebra. V, 11. seq.* De quo nobis grandis sermo & interpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. Et enim cum deberetis magistri esse propter tempus, rursus indigetis, ut vos doceamini, quæ sint elementa exordii sermonum DEI & facti estis, quibus lacte

opus

opus sit, non solito cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitia, parvulus enim est. Perfectorum autem est solitarius cibus eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

III. Aliter itaque agendum cum iis, qui in Christiana fide infantes adhuc sunt, nec nisi lacte nutriuntur, aliter cum adultis, & qui solidiori cibo adfueti jam sunt: aliter cum protervis atque contumacibus, aliter cum illis, qui tenerioris sunt conscientiae & flecti facile possunt: rursus aliter cum illis, qui prospera rerum fortuna utuntur, aliter cum afflictis & moerore consumptis. Sic & cum eruditis aliter, & qui facile admittunt informationem; aliter cum imperitis & nulla cognitione rerum imbutis. Aliter cum illis, qui de salute sua parum solliciti sunt, seq; ideo tantum vivere putant, ut vivant; aliter vero cum dubitantibus & cum anxietate quadam vitam agentibus. Et quis omnes diversarum mentium figuras recensere sub uno indice commodè poterit? cum ad varietatem ingeniorum dispar etiam & inaequabilis sit varietas de gratia divina conceptuum, & opinionum de sua cum Deo reconciliatione, & taceam jam, nec eundem semper omnibus circa fidem esse consensum, sed in errores saepe, eosque admodum periculosos, prolabi incautos de rebus fidei disceptatores. Quibus omnibus non difficile tantum est obviam ire, eosque ad sanam mentem reducere, sed etiam, ut id fiat, prudentia opus est plusquam civili, ad gubernandam Rempubl. caeteroquin necessaria.

IV. Eleganter hac de re Gregorius Nazianzenus apol. 1. *Alius laus prodest, alius reprehensio, alios cohortatio ad officium ducit, alios objurgatio. Atque haec rursus alios, si palam arguantur, alios si remotis arbitris increpentur. Sunt enim, qui nihil curant privatas castigationes, publica autem reprehensione emendantur; sunt rursus, qui liberius reprehensi pudorem omnem abstergunt, contraque privatis castigationibus meliores fiunt, iisque quos vicem suam dolore perspiciunt, hoc munus vicissim rependunt, ut eorum admonitionibus pareant. Sunt quorum levissima errata non sunt dissimulanda, qui nimirum eo, quod peccata sua nemini cognita fore putant, quandoquidem id moluntur, prudentia calliditateque laudem sibi arrogant insolenter; contra in aliis ad nonnulla committere satius ne alioqui ipsi nimium crebris objurgationum aculeis confixi & obruti vel ad desperationem adigantur, vel pudorem excutiant. Quin etiam cum nonnullis ita agendum, ut irati hominis & contemnentis, ac de salute eorum desperantis, speciem praeteferas, cum tamen nec ipsis irasceris, nec contemnis, nec pro perditis & deploratis habeas, quorum videlicet natura id exigit; alii rursus lenitate & humilitate curandi; alios vincere, alios cedere plerumque, utilius fuerit.*

V. Sic etiam Gregorius Magnus homil. 11. in Ezechiel. Verecundantes, si quas forte culpas admisserint, leniter arguenda, quia si asperius increpen-

crepentur, franguntur potius, quàm erudiantur. Atq; contra, mentes aspera & impudentes, si increpatae leniter fuerint, ad majores culpas ipsa lenitate provocantur. Et porro: Sermo praedicatoris debet cum auditorum qualitate formari. Quid mirum, si hoc verbi DEI erogator faciat cum agricola, qui semina in terram mittit, prius terra qualitatem praevideat, quibus seminibus apta videtur, & postquam terra qualitatem viderit, semina adspersit. Et in pastor. praesat. Saepè aliis officiunt, quae aliis prosunt: herba quae haec animalia nutriunt, alia occidunt: medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit, & panis, qui vitam fortium roborat, parvulorum necat.

VI. Id probè considerantes Episcopi in Synodo Quinilextâ in Trullo habitâ hoc ediderunt decretum can. 102. Oportet eos, qui solvendi & ligandi potestatem à DEO accepere, peccati qualitatem considerare, & ejus, qui peccavit ad conversionem promptum studium, & sic morte convenientem asserre medicinam: ne si in utroq; immoderatione utatur, ab ejus, qui laborat, salute excidat. Non enim simplex est morbus peccati, sed varius & multiformis, & multas incommodi propagines germinans: ex quibus malum multum diffunditur, & ulterius progreditur, donec viribus medentis reprimatur. Quare qui medicina scientiam in spiritu proficitur, oportet eum primum ejus qui peccavit, affectionem considerare, & sive vergat ad sanitatem, sive contra propriis moribus provocet in se morbum adspicere, & quomodo ejus, quae intercedit, vitae rationis curam gerat, & si artificii non reluctatur, & ulcus animae auget per impositorum medicamentorum adjectionem, sic quoq; misericordiam, prout dignus est, impertiri. Omnem enim rationem inquit DEUS, ut cui pastoralis traditus est principatus, ut errantem ovem reducat, & ei, quae est à serpente vulnerata, medeat, & neq; per desperationis precipitia impellat, nec ad vitae dissolutionem & contemptum frenâ relaxet: sed alia quidem omnino ratione sive per acriora & adstringentia sive per molliora & leniora medicamenta affectioni resistat, & ad ulceris obductionem admittatur, fructus poenitentiae examinans, & sapienter dispensans & gubernans hominem qui ad superiorem illuminationem vocatur, &c.

VII. Et in his omnibus probè discernendis justèque applicandis remediis insigni opus est prudentiâ, maximè si tam contumax fuerit malum, ut non nisi excisione membri curari queat. Docuit enim omnium seculorum experientia, nullam propemodum majorem cladem illatam fuisse paci & tranquillitati Ecclesiasticæ, atque per excommunicationem, uti vocant, sicubi ea vel ab incompetente iudice ratione fori, vel non canonicè, ratione meritorum aut processus, vel intempestivè, non sufficienter examinatis circumstantiis loci, temporis, personarum, & aliis qualitatibus decreta & executioni mandata fuerit. Imò verò sola quandoque frequentia censurarum, si nimium excreverit, contemptum peperit, & hinc constitit, non
satis

latis prudenter eas adhibitas fuisse. Et hæc ut evitarentur incommoda, neve plus noceret, quam prodesset excommunicatio, plurimum sententias & suffragia exquirere solebant Episcopi, qui cautè & circumspectè procedere volebant, cum grave omnino sit, spoliare aliquem communi beneficio, & excludere à conversatione & charitate Christianâ.

II. Quin & contingit aliquando, ut, etsi circumstantiæ omnes & singulæ probè attendantur, & in consilium adhibeantur Viri prudentissimi, plurimum tamen disceptetur, & sæpè parum inter se conveniant deliberantes, quousque decerni debeant censure istæ Ecclesiasticæ. Plurimos ex ipsis Orthodoxis pupugit excommunicatio ab Alexandro Alexandria Episcopo adversus Arium pronunciata, nec pauci fuerunt, qui anathema ei dicere ideò detrectarunt, quod in modo procedendi nimis præcipitanter actum, & intemptivè admodum fulmen istud evibratum videretur. Unde scissâ in partes Ecclesiâ multi pro Ario stabant, multi contra eum. Et alii quidem scripserunt Alexandro, ne Arium ejusque sectatores in Ecclesiâ admitteret, nisi prius opinionem suam abjecissent; alii verò, ne id faceret, obsecrabant. Sozomen *lib. 1. cap. 15.* Fuerunt namque tum temporis quam plurimi, qui modestiam desiderarunt in Alexandro, aliis è contrario celerem ejus processum laudantibus.

IX. Sanè nullibi major requiritur prudentia, quam si de hæresi dignoscendâ & extirpandâ abortum fuerit negotium. Uti enim diversimodè se habent dogmata & quæstiones Theologicæ, aliis (cil. directè & immediate, aliis indirectè mediatè & reductivè fundamentum fidei petentibus, aliis nec per se, nec per necessariam consequentiam salutem hominis concernentibus: ita non omnis ille, qui à nobis quocumque modo in religionis negotio dissentit, illicò haberi debet pro hæretico. Sed & in illis ipsis articulis, qui fundamentum fidei constituunt, si quis erraverit, cautè procedendum est, antequam de ejus excisione sententia feratur, cum plus mali inde fortè expectari queat, quam boni. Sequenda ubique est regula Augustini, qui *epist. 50. ad Bonifac.* docet, in hujusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras non hujus aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum esse aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat.

X. Connivendi illa & permittendi ratio *oikonomia* dicta fuit olim, h. e. dispensatio, indulgentia, moderatio & æquitas, quæ receditur ab legis rigore, nec observatur *τὸ ἀκριβὲς*. De qua plurima jam dixi supra, cum de jure dispensandi agendum esset, quæ hic repetenda sunt. Ita, cum hæreses diversæ generis pullularent per diversas partes mundi (verba sunt Ivonis Carnotensis *epist. 236.*) ut *Catholici terri uti severitate sententia hæreticorum seductiones caverent, severissime præceptum est, ut revertentes ab hæresi vel*

Clerici non fierent, vel Clerici non manerent. Pro cuius rigore decreti cum Ecclesia maxima damna pateretur, prudens discretio religiosorum voluit & docuit mutandam esse sententiam, & ab heresi revertentes & Catholicam unitatem profitentes, fraternè suscepit, & in honoribus suis manere concessit: iudicans melius esse, ut fieret aliquod vulnus in cortice matris arboris, quod charitas sanaret, quàm Ecclesia de omnibus, quos posset sua membra non colligeret. Sed quantum in his talibus erratum sæpè fuerit, quantave subinde ob nimium rigorem extiterint schismata, variè docet historia Ecclesiastica.

XI. Non opus est, ut multa hîc colligamus exempla, quæ ad præsentem materiam facere possunt, quandoquidem nostri etiam seculi historia talia subministrare solent, ex quibus vel prudentiam adhibitam, vel imprudentiam commissam, vel calliditatem suppositam animadvertere liceat. Est enim verò tam tenera res religio, ut si in levissima aliqua re peccatum fuerit, magna quandoque inde resultent damna & incommoda nullâ ratione deinceps evitanda. Unicum addam extantioris imprudentiæ exemplum, quod nullo modo excusare potuit. Maruthas Episcopus Mesopotamiæ ab Imperatore Romano ad Regem Persarum Isdigerdem ut legatus missus fuerat. Qui cum apud Regem in singulari esset gratiâ, & Magorum sibi resistentium machinationes variè repressisset, facile impetravit, ut ubicunque vellet, Ecclesias, in quibus Christiana religio coleretur, ædificaret. Ab eo tempore res optimè successit, & magna quotidie cepit incrementa fides orthodoxa. Sed Isdigerde ex vivis sublato alia longè extitit rerum facies. Qui ei successit, sive Isdigerdis & ipse nomen habuit, uti eum vocat Theodoritus, sive Vararanes dictus fuit, uti eum nominat Socrates, Ecclesiis gentis suæ bellum intulit, sunt verba Theodoriti *lib. 5. cap. 39.* occasione inde arreptâ. Erat quidam Episcopus, nomine Abda, multis virtutis generibus ornatus. Hic zelo immoderato impulsus, Pyreum destruit: Ita Persæ vocant templa igni consecrata: ignem enim Deum esse arbitrantur. Rex eâ de re per Magos certior factus, Abdam ad se evocavit. Ac primùm quidem leniter id facinus reprehendit, iussitque ut Pyreum ædificaret. Sed cum Abda contradiceret, seque id facturum negaret, Rex cunctas Ecclesias se destruturum minatus est. Sed & minas suas ad effectum perduxit. Etenim divino illo Viro prius trucidari iusso, Ecclesias solo æquari præcepit.

XII. Hoc fuit initium immensæ illius & truculentæ atque sævissimæ persecutionis, quæ ultra triginta annos miserè & per varia atque inaudita planè tormentorum genera rem Christianam in Persia afflixit. Lapis erit & stipes, qui, ubi legerit crudelis istius laniæ exempla, non perhorrescat, cuiusve animus ad ejus recordationem non stupeat & frangatur. Et hujus calamitatis unica causa fuit immoderatus & intempestivus Episcopi istius zelus.

zelus. Præstat utique idololatriam, quæ excindi non potest, tolerare, quam everfas videre Ecclesias, aut persecutionibus eas subicere. Rectè de hoc Abdæ facto iudicat Theodorus *d. l.* Ego verò, inquit, *Pyreum quidem intempestivè ab Episcopo destructum fuisse fateor. Neq; enim divinus Apostolus, cum Athenas venisset, & urbem simulacrorum cultui deditam esse vidisset, aram ullam Deorum, qui ab iis colebantur, evertit: sed illorum errorem verbis coarguit, & veritatem demonstravit. Quod autem eversum fanum minime instauraverit, sed mori maluerit, quàm id præstare, id equidem admittor. & coronis dignum iudico. Igni enim templum extruere non minus esse censeo, quàm eundem adorare.*

CAP. VII.

De Episcopi habitu decenti.

I.

Paulus Apostolus *1. Tim. III, 2.* Episcopum vult esse *admiror*, h. e. benè compositum, honestum, gravem, sive ut Theodorus notat, ornatum & locutione, & habitu, & adspectu, & incessu, ut etiam per corpus appareat animæ moderatio. Opponitur id vocabulum habitui lasciviam præferenti, item rusticitati. Cumque gravitas non in moribus tantum & gestibus sese conspicendam præbeat, sed vel maximè in vestimentis, cum virum gravem haudquaquam deceant vestes verficolores & delicatæ, consistat, inde leges Ecclesiasticæ utrumque gravitatis speciem Clericis observandam præscribat. In Concilio Carthaginensi IV. *can. 45.* apud Gratianum *dist. 41. in fin.* tale igitur decretum: *Clericus professionem suam & in habitu & in incessu probet: & nec vestibus, nec calceamentis decoram querat.* Decorem, h. e. elegantiam affectatè nimis & delicatè exultam. Ornatum enim, qui sanctitatem decet, nulla omnino prohibuit lex Ecclesiastica. *Nec affectat a sordes*, inquit Hieronymus *ad Nepotian.* *nec exquisita delicia laudes parvunt.*

II. Non parvi certè momenti est, in gestibus dignitatem aliquam servare posse, quæ tacendo loquatur, & quasi mandando in sui admirationem & reverentiam auditores & spectatores constringat. *Quippe non manus solum, ut ait Quintilianus *lib. 11. cap. ult.* sed nutus etiam declarant nostram voluntatem, & in mutis pro sermone sunt, & salutatio frequenter sine voce intelligitur atq; afficit, & ex vultu progressus, perspicitur habitus animorum, & animalium quoque sermone carentium ira, lætitia, adlatio ex oculis & quibusdam aliis corporis signis deprehenditur, &c.* Optimè autor Ecclesiastici *XIX, 26. 27.* *Ex visu cognoscitur Vir, & ab occurso faciei cognoscitur sensatus.*

f 2